

ÇORLU DERİ SANAYİSİNİN GELİŞİMİ VE ÇORLU ŞEHRİNE OLAN ETKİLERİ DEVELOPMENT OF ÇORLU LEATHER INDUSTRY AND ITS EFFECTS ON ÇORLU CITY

Mustafa KAHRAMAN*

Öz

Çorlu şehri Osmanlı döneminde bir menzil şehriydi, Cumhuriyetin ilk yıllarında ise garnizon şehri olarak anılmıştır. 1980'li yıllardan itibaren ise sanayi şehri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çorlu Şehrinin sanayileşmesinde deri sanayinin önemli bir rolü vardır. Çorlu Şehrinde dericiliğin tarihsel gelişimi, dericiliğin gelişimi üzerindeki fiziki ve beşeri coğrafya faktörleri çalışmanın ilk kısmını, gelişen deri sanayisinin şehre olan etkileri ise ikinci kısmı teşkil etmektedir.

Çorlu Şehri fiziki coğrafya şartları bakımından dericiliğe elverişli bir saha olmasına karşı, ilk dericilik faaliyetleri 1930'lu yıllarda gelişmiştir. Dericilik faaliyetlerinin gelişimi üzerinde etkili olan en önemli faktör Balkanlardan gelen göçlerdir. 1930'lu yıllarda bölgeye balkanlardan yapılan göçler neticesinde deri işleme bilgisi de gelmiştir. 1980'li yıllardan sonra ise İstanbul'daki deri fabrikalarının desantrizasyonu sonucunda Çorlu'daki dericilik faaliyetleri hız kazanmıştır.

1980'li yıllardan sonra Çorlu'daki dericilik faaliyetlerinin Çorlu Şehri üzerindeki etkileri artmıştır. Deri fabrikaları, Çorlu Şehri'nin genişlemesi, cadde ve sokak sistemi, yer altı su seviyesi, eğitim fonksiyonu gibi bir çok yönden dolayı yada doğrudan etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çorlu Şehri, Çorlu deri sanayi, Dericilik.

Abstract

The city of Çorlu was called Menzil city during the Ottoman period, and in the early years of the Republic, it became a garrison city. From the 1980s onwards, it appears as an industrial city. Leather industry has an important role in the industrialization of Çorlu City. The historical development of leather industry in Çorlu City is evaluated in this paper.

Although the physical geography conditions of Çorlu City were suitable for leatherwork, leatherwork did not develop until 1930s. The most important factor affecting the development of tanning activities is migration from the Balkans. As a result of migrations from the Balkans in the 1930s, leather processing information was also received. After the 1980s, as a result of the decentralization of leather factories in Istanbul, leather production activities in Çorlu gained momentum.

After 1980s, Leather factories have directly or indirectly affected many aspects such as the expansion of Çorlu City, street and street system, groundwater level, educational function.

Keywords: Corlu City, Corlu Leather Industry, Leather Trade.

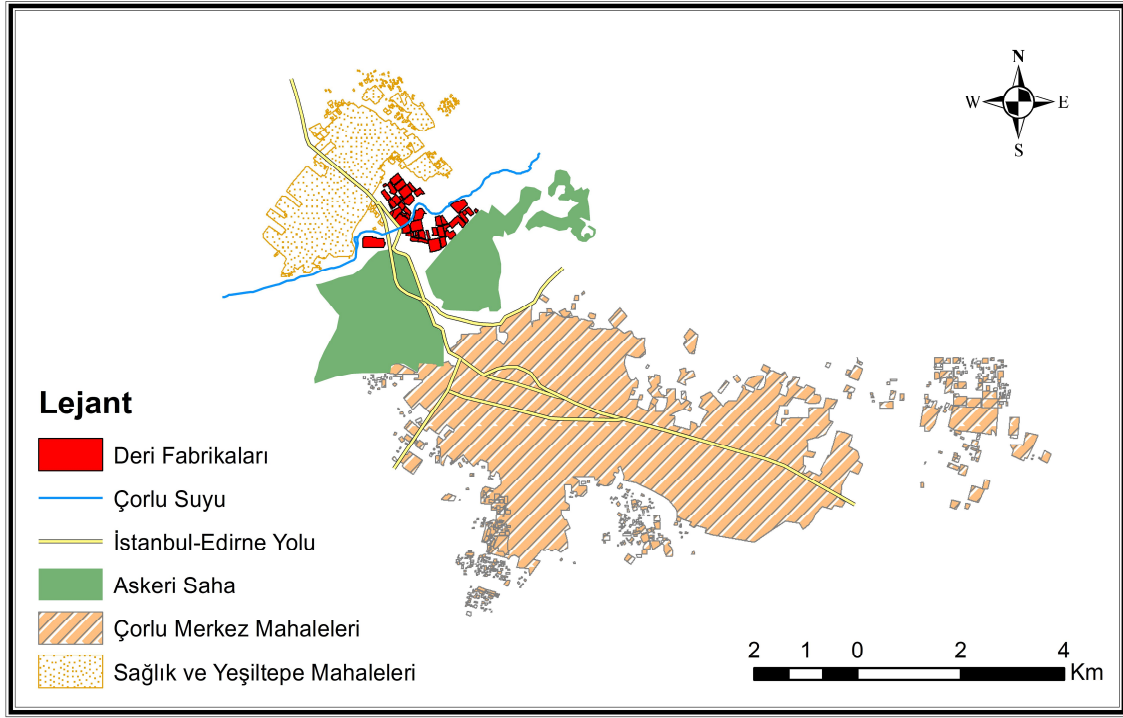
Giriş

Çorlu, kuruluşundan bugüne kadar çeşitli şehrsel fonksiyonları ön plana çıkmış ve şehir ön plana çıkan o şehrsel fonksiyonlarla tarif edilmiştir. Yerleşme, Osmanlı döneminde menzil şehri, Cumhuriyetin ilk yıllarında garnizon şehri, 1980'li yıllardan itibaren sanayi şehri olarak anılmaktadır. Çorlu Şehrinin sanayi şehri olarak adlandırılmasında deri sanayinin önemli bir yeri olmuştur. Bununla birlikte Çorlu Şehri ile deri sanayi arasındaki ilişki henüz incelenmemiştir. Bu makaleyle literatürdeki bu eksikliğin bir nebze olsun giderilmesi hedeflenmiştir.

Çorlu'daki tabakhaneler, Çorlu suyu etrafında yerleşmişlerdir. Deri fabrikaları, idari olarak Hıdırağa ve Yeşiltepe Mahallerinde yaklaşık 130 hektarlık bir alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Toplamda 118 fabrika olup, fabrikaların güneydoğusunda beşinci kolorduya bağlı askeri saha, batı ve kuzey batısında Sağlık Mahallesi ve Yeni Mahalle yer alır (Harita 1).

* Dr., İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, mustafa.kahraman@istanbul.edu.tr

Harita 1: Tabakhanelerin Konumu(2017)

1.Çorlu'da Deri Sanayinin Tarihi Süreci İçindeki Gelişimi

Deri sanayi iki ayrı süreci bünyesinde barındırır. İlki hayvandan elde edilen postun işlenmesi ve mamul deri hale getirilmesidir. Bu işlem tabakhanelerde debbağlar tarafından yapılır. İkinci süreç ise işlenmiş olan deriden koşum takımları, ayakkabı, ceket, kürk gibi eşyaların üretilmesidir. Deriden eşya imalatı 20.yy'la kadar hemen her şehirde karşımıza çıkabilecek bir üretim faaliyetidir. Çünkü halkın ihtiyaç duyduğu ayakkabı ve 20.yy'la kadar ulaşım aracı olarak kullanılan binek hayvanlarının koşum takımları deriden yapılmaktaydı. Debbağlık ise sadece belirli merkezlerde icra edilirdi. Çorlu tarihine baktığımızda deri üretimi için oldukça uygun şartlar olmasına rağmen, 1930'lu yıllara gelinceye kadar deri üretimi gerçekleşmemiştir. Çorlu halkının ihtiyaç duyduğu işlenmiş deri ise muhtemelen Kırklareli, Silivri gibi bölgeye yakın merkezlerden karşılamaktaydı.

1.1. Çorlu'da Deri İmalatını Destekleyen Şartlar

17. yy'da Çorlu'nun ekonomik hayatında hayvancılık önemli bir yer tutmaktaydı. Besi hayvanlarından elde edilen kaliteli peynirlerin varlığı (Çelebi, 1970, 1981), hatta Çorlu'nun eski isminin peynir kasabası anlamına gelen "Sirello" olması bölgedeki besi hayvancılığının varlığını kanıtlar niteliktedir. Bölgede, besi hayvancılığı dışında at, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının sayısı da yeterli sayıda olduğu düşünülmektedir. Çünkü Çorlu Kasabası İstanbul sarayı ile Edirne sarayı arasında kervanların konakladığı, önemli bir menzildi (Altun, 2006, 83; Şenel, 1964, 31, 37, 38). Bölgede, haftada iki defa Pazar kurulup civar köylerden getirilen mallar satışa sunulurdu (Çelebi, 1970, 1981,1982). Tüm bu insan ve mal hareketliliği hayvan gücüyle yapılmaktaydı.

19. yy'da da benzer bir durum mevcuttur. 1844 yılı temettuat defterine göre Çorlu'daki çiftlik, kasaba ve mahallelerinde, 2 553 adet koşum hayvanı, 6 018 adet büyük baş ve 17 878 adet küçükbaş hayvan olmak üzere toplam 26 449 baş hayvan kayıt edilmiştir (Bayraktar, 1996, 51,52). 1944 temettuat defterinin kayıtlarına göre şehirde 1 301 hane vardır (Bayraktar, 1996, 65). Bu da yaklaşık 7000 kişiye denk gelir. Yani Çorlu'da 1844 yılında hane başına ortalama 20, kişi başına 4 adet hayvan düşmektedir. Küçük ve büyükbaş hayvan postları deri üretimi için hammadde iken, yük ve binek hayvanlarında kullanılan deriden yapılmış koşum takımları deri ürünleri için teşvik edici bir unsurdur.

Deri imalatı için uygun ortam oluşturan tüm bu beşeri şartlara rağmen, gerek 1844 Çorlu temettuat defterinde gerekse 1921 sanayi sayımlarında deri üretimine dair bir kayıt bulunamamıştır. Çorlu'da ham derinin üretimine dair ilk kayıt, 1935 yılına ait genel nüfus tutanaklarında karşımıza çıkar. 1935 yılı genel nüfus sayımında mesleği debbağlık olan 7 kişi tespit edilmiştir.

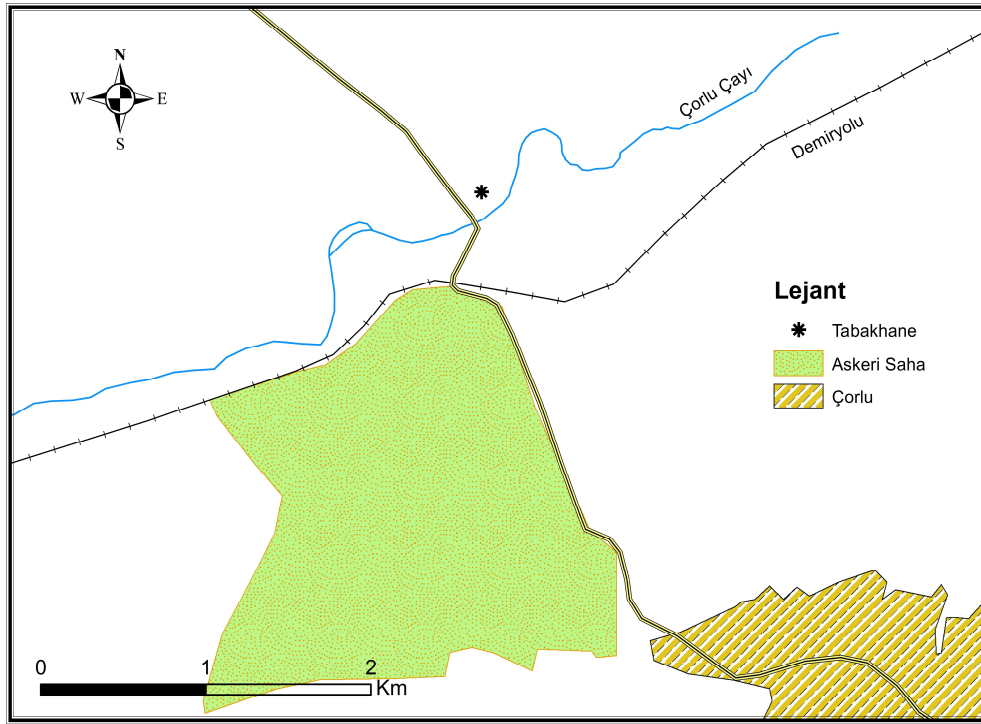
Deri üretimi için uygun tüm şartlara rağmen 1935 yılına kadar deri üretiminin gerçekleştirilmemiş olmasını Çorlu'ya yapılan göçlerle açıklanabilir. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, birçok Türk yabancı ülkelerin topraklarında azınlık olarak kalmıştır. Balkanlarda kalanların bir kısmı cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'ye göç etmişlerdir. Göç alan yerler arasında Çorlu da yer almaktaydı. Çorlu'ya,

- 1925 yılında Yunanistan'ın Drama, Serez bölgesinden 200 hane,
- 1930 yılında Bulgaristan'ın Eski Cuma bölgesinden 180 hane,
- 1935 yılında Romanya'nın Pazarcık bölgesinden 900 hane göç etmiştir (Girgin, 1962,6; Sezgin 1971, 20). Bu göçlerin dışında özellikle balkanlardan bir çok göçmen Çorlu'ya gelmiştir.

Balkan ülkelerinden gelen göçmenlerin bir kısmı Çorlu çevresindeki çiftliklere yerleştirilirken, bir kısmı için Çorlu şehrinin kenarında yeni mahalleler oluşturulmuştur. Örneğin, şehrin güneyindeki Reşadiye Mahallesi bu şekilde olmuştur. Balkanlardan gelen bu göçmenler, beraberinde deri işleme bilgisi ve tekniğini de getirmişlerdir. Ayrıca Çorlu'ya gelen göçmenler nedeniyle 1927 yılında 19 509 olan nüfus 1935 yılı nüfus sayımında 40 038 kişiye ulaşmıştır. Böylece deri ürünleri için pazarlama olanağı da arttırmıştır.

Çorlu'da dericilik faaliyetlerinin ilk başladığı yer, büyük ihtimalle Çorlu suyunun kuzeybatı kenarıdır. Burası, 1930'lu yıllarda tabakhaneler için oldukça uygundu. Bu mevkide deri üretimi sonucunda ortaya çıkan kötü kokulardan rahatsız olabilecek yerleşmeler olmadığı gibi Edirne Yolu ve tarihi Ergene Köprüsüne yakın bir mesafededir. Dolayısıyla tabakhanelerin kuruldukları yer, ulaşım sorunu olmayan ve Çorlu'nun pazar fonksiyonundan rahatça faydalanabilecekleri bir mevkidir (Harita 2).

Harita 2:Çorlu'daki Tabakhanelerin İlk Kurulduğu Mevki

Not: Askeri alan 1939 yılına ait hava fotoğrafı baz alınarak çizilmiştir. Dolayısıyla tahmini bir alanı ifade eder.

Tüm bunların dışında Çorlu Suyu ve çevresi yeraltı su seviyesinin en bol olduğu yerlerden biridir. Bölgedeki dericilerin yer altı suyunu kullanma ve kullandıkları suyu da Çorlu deresine deşarj etme imkânları bulunmaktaydı.

Yukarıda değinildiği gibi, deri sanayi dediğimizde posttan deri elde edilmesi ve üretilen deriden eşya imalatı olmak üzere iki işlem anlaşılır. 1935 yılından önceki dönemlerde Çorlu'da sadece deriden eşya üretimine dair kayıtlar vardır. 1935 yılında deri imalatı başlamış olup, bu dönemde deri üretimi yapan debbağlar ile işlenmiş deriden ayakkabı, koşum takımı gibi eşya üreten kişilerin sayısı hemen hemen eşittir. Daha sonraki dönemlerde ise bu eşitlik debbağlar lehinde değişmiştir. Bu gün için Çorludaki dericilik sanayinden anladığımız şey -daha ziyade- ham derinin işlenip ara ürün haline getirilmesi sürecidir.

1935 yılından günümüze gelinceye kadar Çorlu deri sanayinde yukarıda bahsi geçen niteliksel değişimlerin yanı sıra bazı niceliksel değişimler de yaşanmıştır. Bu değişiklikler, derici ve deri fabrikası sayılarındaki artış ile deri üretim ve su kullanım miktarlarında yaşanan değişikliklerdir.

1935 yılında Çorlu'da dericilikle ilgili tüm meslek guruplarında çalışan kişi sayısı sadece 15 kişiydi. 1960'lı yıllarda dericilik sektöründe 140 kadar çalışan istihdam etmekteydi. 1980'li yıllarda ise deri sektöründe çalışan kişi sayısı 800'ü geçmiştir. 1990'lara kadar geçen sürede istihdam oranı 10 yılda 6 kattan fazla olmuş ve deri sektöründe çalışan kişi sayısı 5 000 kişiye ulaşmıştır. Günümüzde yıl içinde değişmekle birlikte deri sanayinde çalışan kişi sayısı ortalama 10 000 kişidir.

Verilerde dikkat çeken ilk nokta 1980-1990 yılları arasında gerçekleşen istihdam artışıdır. 1935 yılından 1960 yılına kadar geçen 25 senede deri sanayisine 125 kişi, 1960-1980 yılları arasındaki 20 yılda mevcut istihdama ek 660 kişi katılırken 1980 den 1990 yılına kadar gelen sadece 10 yıllık periyota çalışan kişi sayısı 4 200 kişi artmıştır. 1990'dan günümüze kadar geçen 24 yıllık sürede ise 5 000 kişilik bir artış yaşanmıştır.

1935 yılından günümüze kadar geçen süre içerisinde işçi sayılarına paralel olarak fabrika sayılarında da artış gözlenmiştir. 1960'lı yıllarda 7 adet olan deri fabrikası, sonraki yıllarda daha da artmıştır. Çorlu ticaret ve sanayi bakanlığına bağlı olarak açılmış olan fabrika sayıları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 1: 1975-2010 Tarihlerinde Açılan Deri Fabrikaları

Yıl	Açılan Fabrika Adedi
1975-1980	3
1980-1985	2
1985-1990	19
1990-1995	45
1995-2000	48
2000-2005	67
2005-2010	54
2010-2015	45

Grafığe göre işçi sayısının en fazla arttığı dönem olan 1980-90 yıllarında 21 fabrika yani yılda ortalama 2 fabrika açılmış iken, 1990-2010 yılları arasında ise toplamda 214, yılda ise ortalama 11 fabrika açılmıştır. Bu durumun nedeni 1990- 2010 yıllarında deri sektöründe fazla sayıda fabrika açılmış ve kapanmış olmasıdır. Öyle ki dönemin Çorlu organize sanayi bölgesi yönetim kurulu başkanı Şinasi Güneş 2008 ekonomik krizinde Çorlu organize deri sanayi bölgesinde 60 adet fabrikanın kapandığını dile getirmektedir(<http://www.milliyet.com.tr>. Erişim Tarihi 18.09.2014).

1935 yılından günümüze kadar olan süreçte işçi ve fabrika sayılarına bağlı olarak bölgedeki fabrikaların üretim esnasında kullandıkları su miktarı ve deri üretim miktarlarında da değişiklikler olmuştur. Fakat ne yazık ki gerek kullanılan su miktarı, gerekse üretilen deri miktarlarına dair sayısal verilerimiz oldukça kısıtlıdır. Bu konuda bilgilerimiz 1990'lı yıllardan daha eskiye gitmez.

Bağcıvan'ın 1995 yılında yazmış olduğu tezinden hareketle 1995 yılında Çorlu'daki deri fabrikalarının kullandığı günlük su miktarının yaklaşık 10 000 ton olduğu tespit edilmiştir. 2009 yılında 12 000 ton, günümüzde ise bu rakam 15 000 ton kadardır(<http://www.corluderiosb.org.tr>).

Bölgedeki fabrikaların kapasiteleri, 1992 yılında 10 000 000 adet küçükbaş 20 000 ton büyük baş hayvan derisi şeklindeyken(Sağlam, 1996, 593) günümüzde 10 000 000 adet küçükbaş, 50 000 ton büyük baş hayvan derisi şeklindedir(<http://www.corluderiosb.org.tr>). Büyük baş hayvan derisi işleme kapasitesindeki artış büyükbaş hayvan derisi kullanan ayakkabı ve saraciye gibi sektörlerinin talepleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında Çorlu deri sanayisinin 1980'li yıllarda hızlı bir şekilde gelişmeye başladığını söylemek mümkündür. 1990'lı yıllardan günümüze kadar geçen süre içerisinde ise üretim miktarlarını arttırarak imalata devam etmişlerdir. Çorlu'daki deri sanayisinin bu şekilde gelişmesini etkileyen temel gelişmeler: İstanbul-Kazlıçeşme'deki dericilerin taşınması, ithal ikameci politikadan vaz geçilmesi ve SSCB'nin yıkılmasıdır.

- 1970'li yıllarda İstanbul Kazlıçeşme'de bulunan dericiler İstanbul şehri içerisinde kalmış ve ıslah edilmeye muhtaç durumdaydılar, 16 Mayıs 1970 tarihinde tabakhanelerin şehir dışına çıkartılması yönünde karar alınmıştı. Kararın uygulanması ise ancak 1980'li yıllarda gerçekleşmişti. Kazlıçeşme'deki dericilerin büyük bir kısmı Tuzla Organize deri sanayine taşınırken bir kısmı da Çorlu'ya gelmiştir. Bu yer değiştirmeden kast edilen şey: Kazlıçeşme'deki fabrikaların tabakhane kısımlarının taşınmasıdır. Deri fabrikalarının yönetim birimleri, satış ofisi ve showroom gibi

bölgeleri İstanbul pazarından ayrılmamıştır. Böylece İstanbul ile Çorlu arasında eskiden beri süre gelen etkileşim daha da kuvvetlenmiştir.

- 1980 ile 1990 yılları arası Türk ekonomi tarihi açısından özel bir dönemdir. 1980’de İthal ikameci ekonomi politikası terk edilip, yerine ihracata dayalı büyüme modeli benimsenmiştir. Bu durum ihracata yönelik çalışan deri sektörü için büyük bir fırsattı. İhraç ettikleri ürün için belli bir miktar devletten para alınmaktaydı. Fakat 1990’da Körfez savaşı ve sonrasında gelen ekonomik kriz, genel ekonomiyi dolayısıyla deri sanayisini de olumsuz etkilemiştir(Kaygısız, 2011, 71).

- Çorlu deri sanayi üzerinde etkili olan bir başka durum ise 1992 yılında SSCB’nin dağılmasıdır. 1992 yılına kadar komünist bir rejimi benimseyen SSCB ithal malları olabildiğince kısıtlamıştı. Yıkılmasının ardından kurulan devletler liberal ekonomiyi benimsemişlerdir. Soğuk bir iklime sahip olan bu devletler kürk, deri mont ve kaban gibi ihtiyaçlarını Güney komşusu sayılabilecek olan Türkiye’den karşılamışlardır. Türkiye’den yapılan deri ihracatının büyük kısmı sadece Rusya bölgesine yapılmaktaydı. Bu durum Rusya pazarında gerçekleşen 1998 yılındaki ekonomik krize kadar devam etmiştir(Kaygısız, 2011, 75). 1992-1998 yılları arasında en yoğun şekilde yaşanan bu gelişmelerden Çorlu deri sanayicileri Türkiye’deki diğer deri bölgelerindeki meslektaşlarına göre daha çok kar elde etmişlerdir. Çünkü Çorlu deri sanayicileri özellikle kürk ve süet deri üzerinde uzmanlaşmış durumdadır(Yeşil,1996, 602).

2. Deri Fabrikalarının Çorlu Şehrine Olan Etkisi

Çorlu şehri bölgeye 1920’li yıllarda konuşlanmış olan beşinci kolorduya ait birlikler tarafından kabaca doğu-batı olmak üzere parçalı bir şekilde gelişmiştir. Askeri birlikler bölgeye geldiği dönemde Çorlu henüz küçük bir şehirdi ve askeri saha Çorlu’nun batı kenarında yer almaktaydı. Bugün için askeri sahanın batısında yer alan Sağlık ve Yeşiltepe mahallerinin bulunduğu sahalar Çorlu’nun kırsal alanları olup Sağlık mahallesinin bulunduğu yerde bir çiftlik yerleşmesi yer almaktaydı. Burası 1940’lı yıllarda Balkanlardan gelen göçlerle birlikte iskâna açılmış ve Sağlık köyü adını almıştır. Köy 1970’li yıllara kadar Çorlu Şehrinin güneybirlik rekreatif aktiviteleri için kullanıldığı bir sayfiye yeri özelliği taşımıştır. Bölgede yer alan tabakhaneler ise işçi ihtiyacının büyük bir kısmını buradan sağlamaktaydı. 1980’lerde Çorlu şehri “sanayi şehri” kimliğine bürünürken bu durumdan en fazla etkilenen bölge şehrin batı kısmı olmuştur. Çünkü bölgeye gelen deri ve sonrasında tekstil fabrikaları şehrin batı tarafında yoğunlaşmıştır.

1957 yılından günümüze gelinceye kadar gerek Çorlu merkez mahalleleri gerekse Sağlık ve Yeşiltepe mahallerinin kapladığı alan yaklaşık 10 kat genişlemiştir. Bu yayılma bazen şehrin Çorlu Suyunun kuzeybatı kısmında kalan Sağlık Mahallesi İstikametinde bazen de Çorlu Suyunun güneydoğu kısmında yer alan Çorlu merkez mahalleleri doğrultusunda daha fazla olmuştur(Tablo 1).

Tablo 1: Çorlu Şehrinin Yıllar İtibariyle Alansal Gelişimi

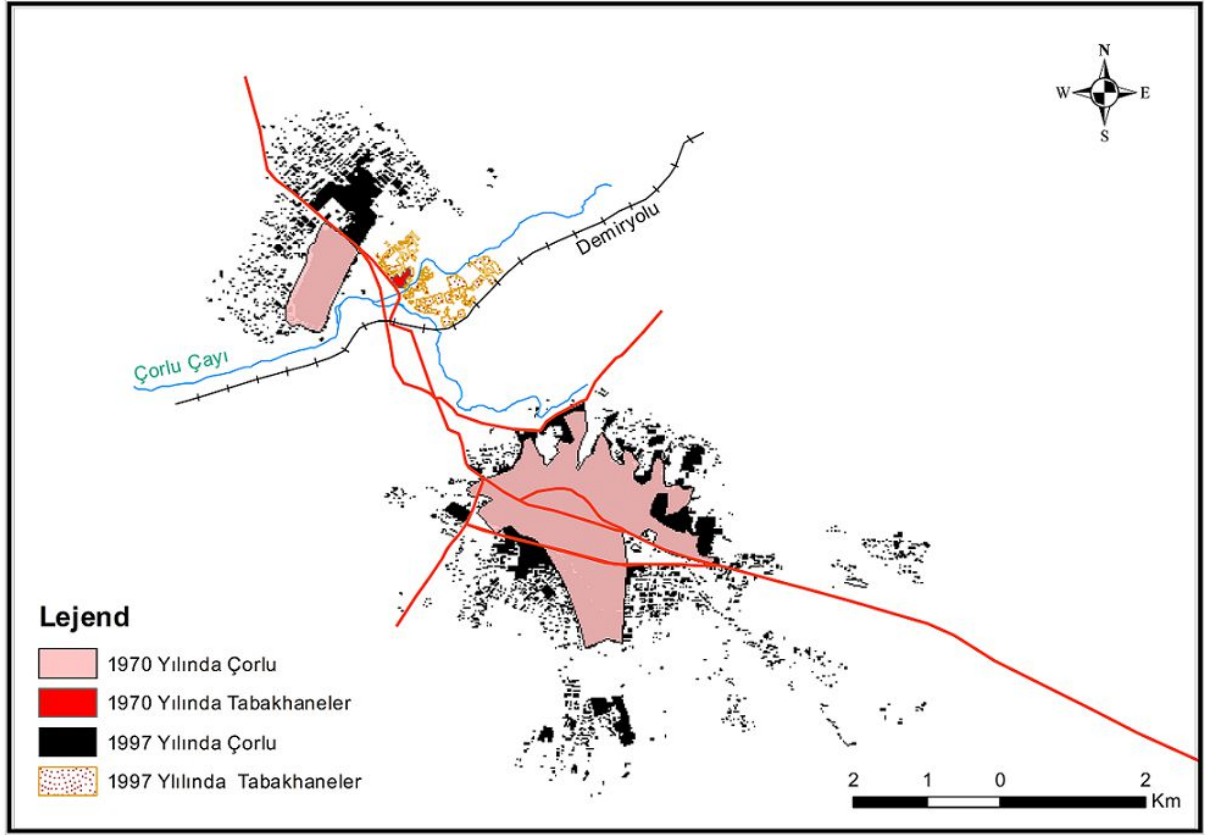
Yıllar	Çorlu Merkez mahalleleri (ha)	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	Sağlık ve Yeşiltepe Mahalleleri* (ha)	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)
1957	248	-	60	-
1970	497	100	80	33
1986	898	80	162	100
1997	959	7	426	163
2004	1805	88	476	12
2015	2356	31	616	29

*Yeşiltepe mahallesi 2007 yılında Sağlık Mahallesinden ayrılarak kurulmuştur.

Şehrin batı kesiminin genişlemesi, daha çok 1980 ve 1990’larda gerçekleşmiştir. Bu dönemde şehrin batı kısmı yaklaşık 5 kat genişlerken, doğu tarafının toprakları ancak 2 kat kadar genişleyebilmiştir(Harita 3). Bunun temel sebebi bahsedilen tarihlerde, sanayi tesislerinin Sağlık mahallesinin yakınına yerleşmesi ve şehre gelen kişilerin işyerlerine yakınında ikamet etmesidir. Diğer bir sebep ise Sağlık mahallesindeki arsa fiyatlarının şehrin doğu kısmına göre daha ucuz olmasıdır. Diğer açıdan 376 hektarlık bu mekânsal yayılmayı sadece deri fabrikalarına mal etmek yanlış olacaktır. 1980 yılından itibaren bölgeye başta tekstil sanayi olmak üzere birçok farklı sanayi kolu yerleşmiştir. 1980-2000 yıllarında Çorlu sanayi odasına kayıtlı olarak faaliyete geçen 557 fabrikanın 235’i tekstil, 121’i deri, 45’i kimya, 18’i gıda, 13’ü kâğıt, 12’si yağ ve 13’ü diğer, sanayi kollarında faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte birçok sanayi kolu şehrin çevresinde

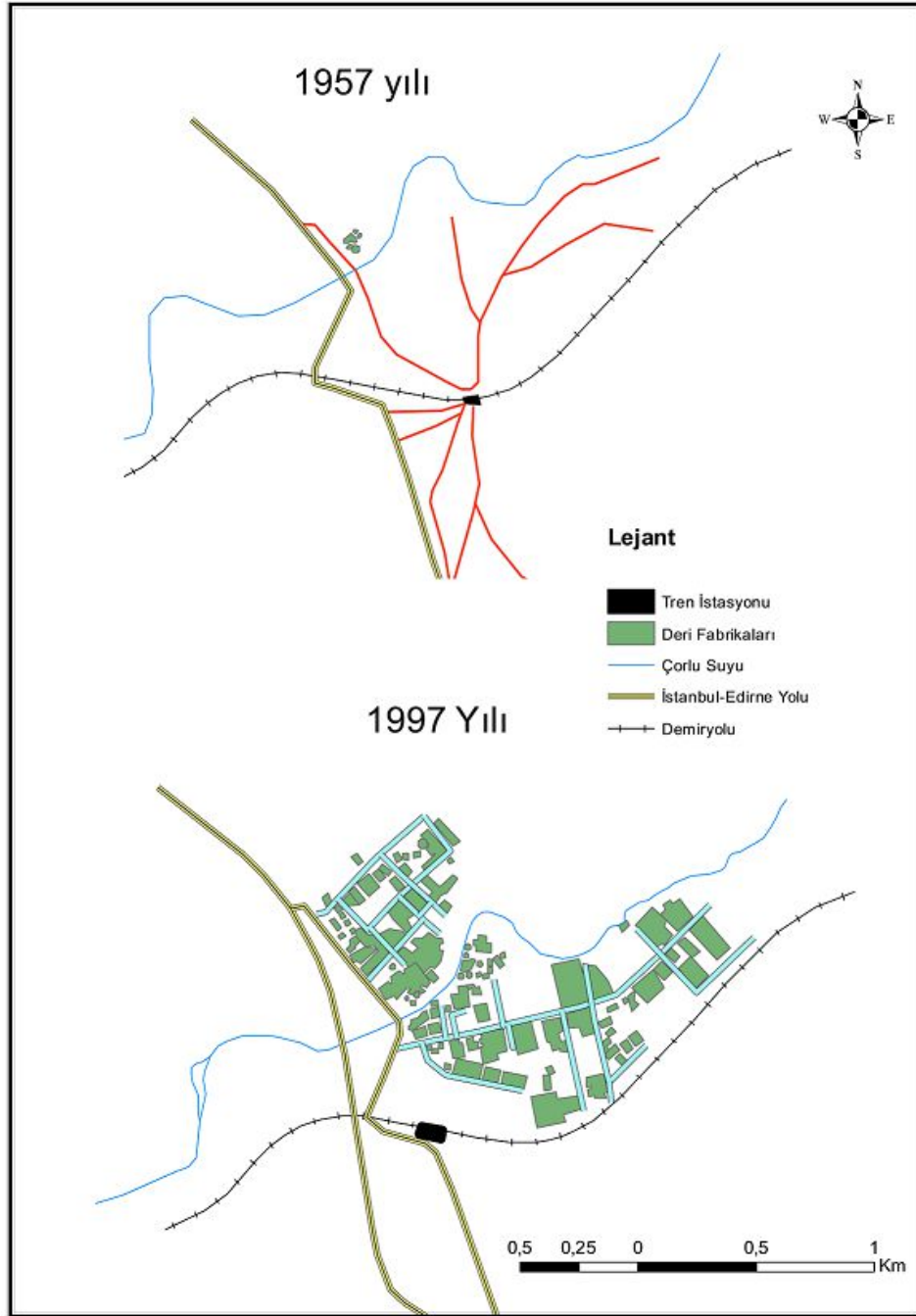
(fringe) yer alırken bölgenin en eski sanayi kollarından biri olan deri sanayinin şehrin yakın çevresinde (periphery) kalmış olması, deri sanayisinin şehir üzerindeki etkisini daha fazla hissettirmektedir.

Harita 3: 1970 ve 1997 Yıllarında Sağlık Mahallesi ve Çorlu Merkez Mahallelerinin Gelişimi

Dericilerin bölgeye gelmesi, yeni tabakhaneler bölgesi olarak adlandırılan Çorlu Çayının güneydoğusundaki bölgenin yol sistemi üzerinde de değişikliklere sebep olmuştur. 1970'li yıllara kadar, Çorlu Tren İstasyonu'ndan çevresine doğru ışınsal bir yol sistemi varken, deri fabrikalarının bölgeye gelmesiyle ışınsal yol sistemlerinin bozulduğu ve bir birine paralel ve birbirini dik açılarla kesen yeni ve farklı bir yol şebekesinin ortaya çıktığı görülmektedir(Harita 4). Radyal yol sisteminin ortadan kalkmasında, Çorlu tren istasyonunun yaklaşık 450 metre kadar batıya kaydırılmasının da etkisi vardır.

Harita 4: 1957 ve 1997 yıllarında yeni tabakhaneler bölgesinde yol sistemlerindeki değişimler

Deri işletmelerinin, dolayısıyla Çorlu deri fabrikalarının bir diğer özelliği üretim esnasında bolca su kullanmasıdır. Derinin türüne göre değişmekle birlikte geleneksel yöntemlerle 1 kg'lık deri üretimi için ortalama 50-100 kg su kullanılmaktadır (Sağlam, 1996, 592). Çorlu'daki deri fabrikaları, bu suyu hâlihazırda kendi açtıkları kuyulardan temin etmektedirler. Bu durum, yeraltı su seviyesinin düşmesine hatta kirlenmesine sebep olmaktadır. Yıllar itibarıyla yer altı su seviyesindeki düşüşler şu şekildedir:

- 1969-80 yılları arasında 11 yılda 2,39 m
- 1980-1991 yılları arasında ki 11 yıllık süreçte 3,61 m
- 1991-2000 yılları arasındaki 9 yıllık süreçte 14,24 m (Çorlu Belediyesi Stratejik Planı, 2014, 17)
- 2000-2016 yılları arasındaki 16 yıllık süreçte yaklaşık 30 m

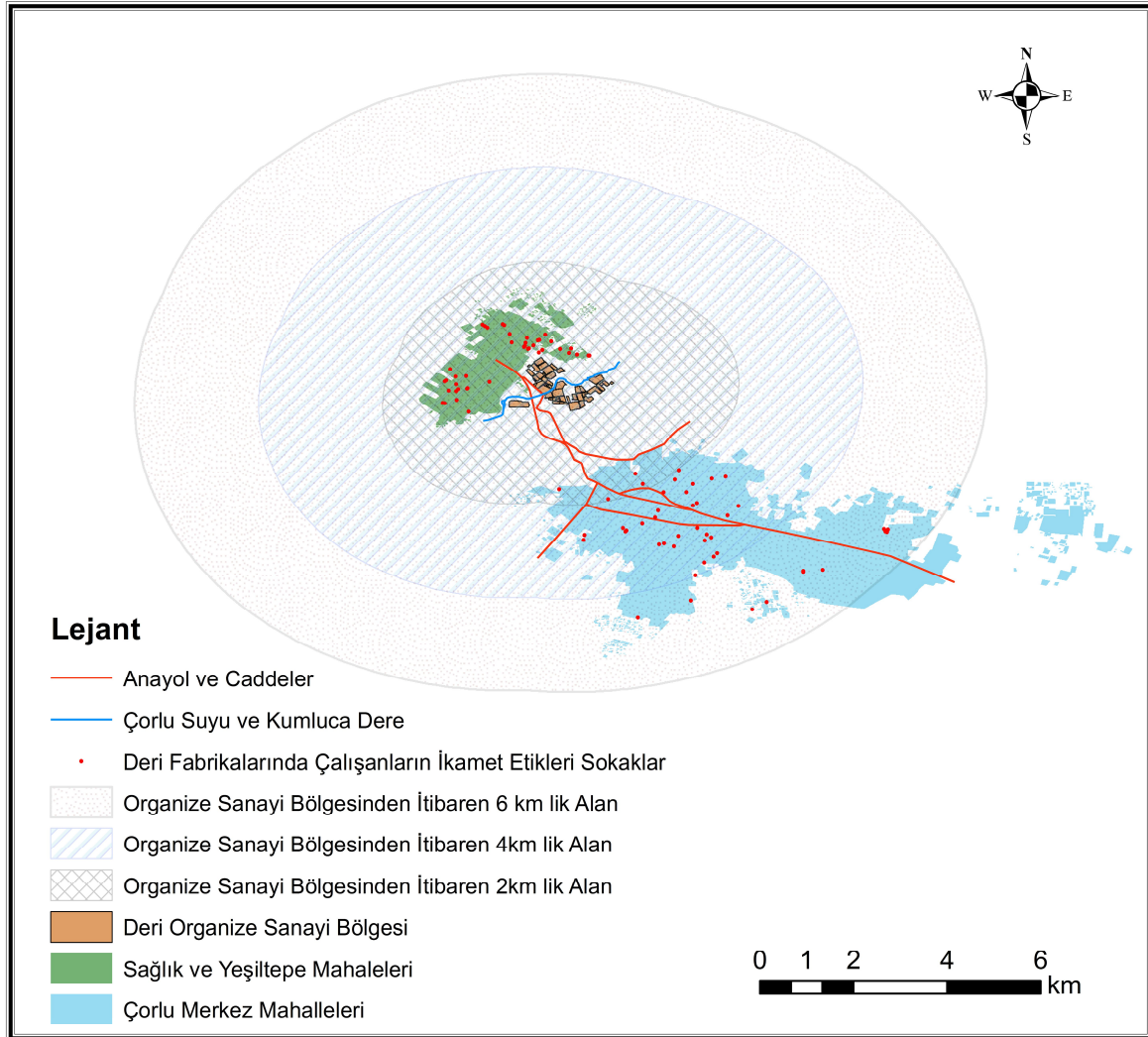
Yukarıdaki sayısal verileri yıl bazında incelediğimizde yer altı suyunda, 1969-80 yıllarında yılda ortalama 21,73 cm'lik, 1980-1991 yılları arasındaki süreçte yılda ortalama 32,82 cm'lik ve 1991-2000 yılları arasında yılda ortalama 158,22 cm'lik ve 2000-2016 yılları arasındaki süreçte yaklaşık 188 cm'lik bir düşüş gözlenmiştir.

1969-1980 yıllarındaki 2,39 metrelik su seviyesindeki düşüşün en büyük sebebi, deri fabrikalarıdır. Sonraki yıllarda deri fabrikaları etkinliğini sürdürmekle birlikte 1980'lerden sonra bölgeye gelen tekstil ile kimya fabrikaları ve 1997-1998 yıllarında gelen iki adet kola fabrikası da yer altı suyunu yüksek miktarda kullanmaktadırlar. Günümüzde deri organize sanayi bölgesindeki fabrikaların kullandığı günlük su miktarı 15 000 m³ iken, kola fabrikalarının yer altından çekerek pazarladığı su miktarı 114 000 m³/gündür (Okur, 2008, 28).

Yer altı su seviyesindeki bu düşüş, Çorlu şehrini direkt etkileyen bir durumdur. Çünkü Çorlu'nun içme suyu ihtiyacı Çorlu belediyesinin kendi açmış olduğu 29 adet su kuyusundan karşılanmaktadır. Üstelik sadece kendi ihtiyaçlarını değil Tekirdağ gibi yakın yerleşmelerin su ihtiyacı da Çorlu şehrinin üzerinde bulunduğu yeraltı akiferinden karşılanmaktadır.

Deri sanayi, yapısı itibarıyla emek yoğun bir sektördür. Buna ilave olarak Çorlu'da bulunan deri fabrikalarının büyük çoğunluğu orta ve küçük işletme şeklindedir. Diğer bir ifadeyle, üretimde makineleşme oranları yüksek değildir. Bu iki sebepten dolayı, Çorlu deri fabrikalarında aynı boyutta diğer sektördeki fabrikalara nazaran daha fazla işçi istihdam edilmektedir. Bugün için çalışan işçi sayısı, dönem dönem değişmekle birlikte ortalama 10 000 kişidir. Bölgede yapılan saha araştırmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışanların % 52'si işyerine 2 km, % 35'i 4 km, % 13'ü ise 6 km uzaklıkta ikamet etmektedir ⁴ (Harita 5).

Harita 5: Tabakhanelerde Çalışan İşçilerin İş Yerlerine Uzaklıkları

⁴Bu rakamlar Sanayi bölgesinde çalışan 88 çalışandan oturdukları mahalle ve sokak bilgileri alınarak tespit edilmiştir. Kuşkusuz yaklaşık 10 000 işçinin istihdam edildiği bir bölgede 88 kişi çok küçük bir rakamdır. Bunun sebebi çalışanların ankete katılıp ikamet adresini vermek istemeyişidir. Bununla birlikte harita anketi kabul edenlerin görüşleri ve iş arkadaşlarının nerede ikamet ettiklerine dair verdiği bilgiler de dikkate alınarak hazırlanmıştır. Anket esnasında Tekirdağ merkez ilçesi ve İstanbul ili sınırları içerisinde ikamet eden bazı çalışanlar, sayıları son derece az olduğu için göz ardı edilmiştir.

Saha çalışmalarında elde edilen verilerden hareketle, Çorlu deri fabrikalarında çalışan işçilerin, günlük pendel hareketinin yaklaşık 3 200 m olduğu sonucuna varabiliriz. 1960'lı yıllarda ise bu rakam en fazla 2 000 m kadardı (Tuna, 1963, 72).

Tabakhanelerin şehir üzerindeki bir diğer etkisi, şehrin ulaşım fonksiyonuyla ilgilidir. Türk deri sektöründe, 1990'lı yıllara kadar yurt içinde kesilen hayvanların derileri yeterli miktar ve kalitedeyken 1990'lı yıllarda üretim talebindeki artışla ham deri ithalatı başlamıştır (Kaygısız, 2011, 62). Çorlu'daki imalathanelerde de benzer bir durumla karşılaşmıştır. 1990'lı yıllara kadar Çorlu çevresinden elde edilen postlar ihtiyacı karşılarken 1990'lardan sonra ithal edilmeye başlanmıştır. Yurtdışından gelen deriler İstanbul-Halkalı limanından ya da Tekirdağ limanından fabrikalara kara yoluyla nakledilir. Bu durum Çorlu-Tekirdağ ve Çorlu-İstanbul istikametindeki yolların kullanım miktarını arttırmaktadır. Fabrikalarda işlenen deriler ise gönderilen ülkeye veya -yurtiçi ise- şehre bağlı olarak ya karayolu ya da sınırlı da olsa hava yoluyla gönderilir. Hava yolunun kullanılması durumunda Çorlu hava limanının gümrük ve kargo bölümü kullanılmaktadır.

Çorlu deri sanayinin şehir üzerindeki bir diğer etkisi ise derilerden ortaya çıkan ve çevreye yayılan kötü kokulardır. Deri fabrikalarından yayılan kokular Sağlık Mahallesinin önemli bir kısmında hissedilmektedir.

Deri sanayicileri şehrin eğitim fonksiyonu üzerinde de etkili olmuştur. Namık Kemal Üniversitesi Çorlu meslek Yüksekokuluna bağlı deri teknolojisi bölümü Çorlu'daki tabakhanelerin varlığı ve destekleriyle 1986 yılında açılmıştır. Bugün için bölümde sadece 40 öğrenci öğrenim görmektedir. Öğrencilerin deri fabrikalarında staj yapması dışında üniversiteyle deri sanayicileri arasında güçlü bir bağ bulunduğunu söylemek güçtür. Bunun dışında Deri Sanayicileri Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, 2008 yılında bölgedeki sanayiciler tarafından kurulmuş ve Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Halen küçük bazı ihtiyaçları Deri Sanayicileri tarafından karşılanmaktadır. Fakat okul bölümleri arasında dericilik sektörü için ara eleman ihtiyacını karşılayacak bir bölümün kurulmaması düşündürücüdür.

Bugün dericilerin bulunduğu yer 1997 yılında deri organize sanayi bölgesi ilan edilmiştir. Bilindiği gibi organize sanayi bölgeleri, şehir bölgesinde zonlama yapılması ve dolayısıyla şehrin düzenli gelişmesi ve şehrin gelişiminin yönlendirilmesi açısından bir araç olarak tercih edilir. Fakat Çorlu OSB'sinde böyle bir amaçtan söz etmek zordur. Çünkü deri fabrikalarının bölgeye gelmesinden sonra OSB olarak ilan edilmiştir. Çorlu Organize Deri Sanayi Bölgesi bir anlamda ıslah OSB'sidir. Bölgede OSB'nin kurulmasıyla çevre duyarlılığı ve sosyal sorumluluk gibi konularda bazı gelişmeler olmuştur: OSB'nin kurulmasından sonra ortak arıtma tesisi kurulmuş, böylece hem daha çevreci bir üretim gerçekleşmiş hem de fabrikalar arıtmak için daha az bütçe ayırmışlardır. Çevre açısından bir diğer olumlu gelişme, 2003 yılından itibaren üretimde doğal gaz kullanımına geçilmesi ve böylece fabrikalardan yayılan zehirli gaz emisyonları azalmış olmasıdır.

Sonuç

Çorlu, deri imalatı için uygun şartlara sahip olmasına rağmen bölgede 1930'lu yıllara kadar deri sanayi gelişmemiştir. Deri sanayi 1930'lu yıllardan 1970'lere kadar durağan bir şekilde devam etmiş, 1970'li yıllardan itibaren gelişmeye başlayan sektörün en fazla gelişme kaydettiği dönem ise 1980'li ve 1990'lı yıllardır. Bu dönemlerde yaşanan, Kazlıçeşme'deki dericilerin bölgeye gelmesi, serbest ikameci politikaların uygulanması, SSCB'nin dağılması gibi gelişmeler Çorlu deri sanayinde gözlenen hızlı gelişmenin sebepleridir. 2000'li yıllarda mevcut durum muhafaza edilerek deri üretimi devam etmektedir. 1980-90'lı yıllardaki bu hızlı değişim Çorlu'nun su kalitesi ve tabakhanelerin yakın çevresinde hava kalitesinin bozulması gibi fiziki çevreyi etkileyen şartların dışında beşeri coğrafya üzerinde de bir dizi değişikliğe sebep olmuştur: Tekirdağ-Çorlu güzergâhı arasındaki ham ve işlenmiş derinin taşınması ve işçilerin yaptığı günlük pendel hareketi şehirde ulaşım fonksiyonunu arttıran faktörlerdir. Deri fabrikalarının şehir üzerindeki bir başka etkisi ise eğitim fonksiyonu üzerinde önemli bir potansiyel yaratmasıdır. Bunların yanı sıra tabakhanelerin varlığı bölgedeki arazi kullanımı açısından da değişimleri beraberinde getirmiştir. Tabakhanelerin gelişmesiyle bölgenin yol sistemi değişmiş ve şehrin batı yönüne doğru yayılması teşvik edilmiştir. Gelecekte bu gelişmenin devam edeceği düşünülmekte, fakat bu gelişmenin alansal büyümeden ziyade dikey yönde olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

2010-2014 Çorlu Belediyesi Stratejik Planı. Çorlu <http://www.corlu-bld.gov.tr/>

Akova, Balcı, Süheyla (2002). *Ergene Havzasında Mekansal Kullanımlar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Altun, Sema (2006). 17. yy Sonlarında İstanbul Edirne Arasındaki Menziller ve Bazı Menzilleş Köyler. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 39 C. 25, s. 75-99.

- Bayraktar, Kaya (1996). *Maliye Nezareti Temettuat Defterine Göre 1844 Yılında Çorlu Silivri Ve Ereğli Kazalarının Sosyo-Ekonomik Durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilimdalı, İstanbul.
- D.İ.E. (1927). *Genel Nüfus Sayımı*. Ankara: D.İ.E. Yayınları.
- D.İ.E. (1935). *Genel Nüfus Sayımı*. Ankara: D.İ.E. Yayınları.
- Danışman, Zuhuri (1971). *Evliya Çelebi, Seyahatnamesi*. İstanbul: Kardeş Matbaası.
- Girgin, Şensal (1962), *Çorlu Kazası Monografyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.
<http://corlummyo.nku.edu> Erişim tarihi: Haziran2014
<http://www.milliyet.com.tr> Erişim Tarihi: Eylül 2014)
- İlgen, Abdülkadir (2008). *1921 Türkiye’de Sanayi Sayımları*. Ankara: Cedit Neşriyat..
- Kaygısız, Ercan (2011) *Sınıfın İlişkisel Analizi: İzmir Kapılar Bölgesi Deri İşçileri*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Okur, Muharrem (2008). *Çorlu İlçe Kordinasyon Kurulu, Geçmişten Bugüne Çorlu*. Çorlu Temsilciliği, <http://www.emo.org.tr/>
- Sağlam, Şeyma (1996). *Çorlu Deri Sanayinin Atık Sularının İncelenmesi*. *Trakya’da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu*, 3-6 Ocak 1996, Edirne, s. 591-594.
- Sezgir, Turgut (1971). *Çorlu Şehri Araziden Yararlanma*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.
- Şenel, Mine (1964). *Çorlu Kazasının Tarihçesi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul.
- Tuna, Muhiddin (1963). *Geçmişten Bugüne Çorlu*. İstanbul: Sıralar Matbaası.
- Yeşil, Mahmut (1996). *Deri Sanayi ve Çorlu*. *Trakya’da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu*, 3-6 Ocak 1996, Edirne.